

Waldboeren

jaarverslag 2022

De Oogstmarkt op 30 oktober bij hotel Erica

Het maaien en dorsen van de winterrogge op 3 augustus

INHOUD

1. Inleiding
2. Organisatie
3. Inrichting en beheer
4. Voorlichting en communicatie
5. Vooruitblik

De midzomer avondexcursie op 21 juni

Januari 2023,
Arno van der Kruis
Bart Willers
www.ploegdriever.nl/waldboeren

1. Inleiding

Dit is het derde jaar van het project Waldboeren. In deze notitie doen wij verslag van de werkzaamheden en ervaringen in het afgelopen jaar. We bespreken achtereenvolgens de organisatie van het project, het beheer en de activiteiten van voorlichting en communicatie. Tot slot blikken we vooruit op de komende jaren.

2. De organisatie

Het project wordt in opdracht van Vereniging de Ploegdriever aangestuurd door Bart Willers en Arno van der Kruis. Bart houdt zich voornamelijk bezig met het agrarisch beheer, de aansturing van de werkzaamheden van de (agrarische) leden van de Ploegdriever en de verwerking en vermarkting van de oogst. Arno verzorgt de communicatie van het project en de activiteiten van de werkgroep Waldboeren, waarin vrijwilligers meewerken met het beheer. Bart heeft de algehele coördinatiewerkzaamheden voor de Ploegdriever per 1 januari 2022 overgedragen aan Karina Hendriks. Zij volgt nu de ontwikkelingen bij de Waldboeren, maar laat de uitvoering over aan Arno en Bart. Zij coördineert wel het Bokashiproject van de Ploegdriever, waar de Waldboeren in participeren.

De Waldboeren worden financieel ondersteund door de gemeenten Nijmegen en Berg en Dal. Zij subsidiëren het project in 2022 en 2023.

Er waren in 2022 drie werkgroepactiviteiten. Er waren twee publieksexcursies en een excursie voor leden van de vereniging Groei en Bloei. De tuinbouwactiviteiten op het zuidelijke perceel werden voortgezet en uitgebreid. Eind oktober werd een oogstmarkt georganiseerd bij hotel Erica.

3. Inrichting en beheer

a) Het landbouwkundig beheer

Het was een uitzonderlijk warm en droog jaar. De vegetatie van de graslanden was niet erg productief, maar wel kruidenrijk. Op 1 juli werd een deel van de graslanden gemaaid en gehooïd. Er werden 97 kleine pakjes hooi geperst en aan een paardenhouder geleverd. In juli werd bij warm weer Bokashi uitgereden over de graslanden. Dit gaf enkele dagen geuroverlast in de directe omgeving. Half december begraasden de schapen van schaapskudde Op Dreef de graslanden, vooral de niet gehooide delen (en lieten wat mest achter).

De winterrogge op de akkerstroken werd op 3 augustus gemaaid en gedorst. De opbrengst was na schonen ruim een halve ton. De rogge werd gedroogd en opgeslagen. Het graan is inmiddels geschoond en afgelopen week opgeslagen op de Bovenste Molen in Plasmolen om komende maanden weer gemalen te worden, op de watermolen in Plasmolen en op een windmolen in Gennep. De akkerstroken zijn eind augustus met gerijpte schapenmest uit de potstal

verrijkt en vervolgens met een cultivator ondergewerkt. Er is wederom winterrogge (van eigen teelt) en 2 stroken eenkoorn ingezaaid. Om de onkruiddruk te verlagen is begin november kort na het inzaaien van de granen Bokashi uitgereden. Dit organisch materiaal ligt als een mulchlaag op het ontkiemende graan. Ook deze keer trad geuroverlast op. De zure geur bleef lang hangen.

In augustus werd met maaisel uit natuurgebied de Bruuk een tweede Bokashihoop opgebouwd.

De spelttarwe van de oogst 2021 wordt gemalen op windmolen 'de Reus' in Gennepe

De spelt (Oberkulmer Rotkorn) van de oogst van 2021 jaar heeft in de loop van het jaar zijn weg gevonden naar broodbakkers (o.a. Babylon in Berg en Dal) en bierbrouwerij Nevel. Met de spelt in combinatie met rode emmertarwe van Natuur- en Landschapsbeheer Op Dreef is een op hout gerijpt bier gebrouwen (batch maart 2022), dat in 2023 klaar zal zijn en mogelijk in zomer als een speciaal (zuur) bier op de markt komt (als Waldboerenbier?). Er is nog spelt over dat naast de rogge de komende tijd gemalen wordt tot meel voor het bakken van brood.

b) Activiteiten van de Werkgroep Waldboeren

De vrijwilligers van de werkgroep hebben ook dit jaar weer diverse werkzaamheden uitgevoerd. Eind mei werden de aangeplante bomen en struiken (fruit en noten) vrijgesteld van gras en kruiden en van organische bodemverbeteraar (Bokashi) voorzien. In de graanstroken werden onkruiden (zuring) verwijderd. De opslag van Japanse Duizendknoop (JDK) werd verwijderd en het hout van de nieuwe Waldboerenbank werd met ecoline behandeld. In oktober werden de fruitbomen en delen van de meidoornheg gesnoeid en werd wederom opslag van JDK verwijderd.

Op het zuidelijke perceel werden de tuinbouwactiviteiten uitgebreid. Werkgroeplid Alfons experimenteert hier met het gebruik van actieve koolstof om de bodemvruchtbaarheid te verhogen. Alfons meldt:

"Op het Waldboeren complex zijn een aantal leden van de VOKO Berg en Dal, doende om de formule c.q. het procedé te achterhalen met betrekking tot het activeren van koolstof uit pyrolyse processen met behulp van het enten van bacteriën en schimmels, de benodigde nutriënten, etc. om het effect op het groei-gedrag van diverse tuingewassen, zowel ondergronds als bovengronds te kunnen vervolgen en vastleggen. Wat doet een bepaald gewas zonder of met deze actieve koolstof, hoe verloopt dat proces en vooral hoe verhoudt het zich tot extreme weersomstandigheden, zoals langdurige droogte. Wat is de gewasopbrengst, hoe ontwikkelt zich het bodemleven en hoe scheppen we een pro-actieve self-propelling opbouw van het humuscomplex, teneinde de bodemvruchtbaarheid te optimaliseren."

Werkgroepleden leverden ook een actieve bijdrage aan de publieksexcursies en aan de organisatie van de oogstmarkt op 30 oktober bij hotel Erica. (zie onder hoofdstuk 4, Voorlichting en Communicatie)

Abbi en Gert brengen voor de eerste keer Bokashi naar de bomen en struiken

c) Het experiment met Bokashi

In 2021 werd met maaisel van kruidenrijke graslanden uit natuurgebied de Bruuk een Bokashihoop opgebouwd. Door toevoeging van zeeschelpenkalk, kleimineralen en micro-organismen (Microferm) en een luchtdichte afdichting met zeil, werd een fermentatie van het organisch materiaal op gang gebracht. Dit wordt de Bokashimethode genoemd en het gefermenteerde product heet Bokashi. We strooien dit eindproduct van gefermenteerde grassen en kruiden uit op de akkers en graslanden. Het is voeding voor het bodemleven en het draagt bij aan vergroting van de vruchtbaarheid van de bodem. Het zal ook de weerbaarheid van de bodem tegen droogte en wateroverlast vergroten.

In mei werd de hoop voor het eerst geopend en werden vele kruiwagens gefermenteerde Bokashi naar de jonge bomen en struiken gereden en onder de bomen en struiken uitgestrooid (zie foto). Het donkergekleurde structuurrijke strooisel had de aangename geur van bosgrond. In juli werd onder hete en droge omstandigheden Bokashi uitgereden op de gemaaide en gehooide delen van het grasland. Toen verspreidde zich een zure lucht die een paar dagen aanhield. In november werd voor de derde keer Bokashi verspreid, nu over de akkerstroken. Ook toen rook het zuur en de lucht bleef vele dagen hangen. Buurtbewoners aan het Klappeijenpad hadden er veel last van.

Uitrijden van Bokashi

Het is nu nog niet duidelijk wat er is mis gegaan bij het fermentatieproces. Goed gefermenteerde Bokashi ruikt aangenaam, naar bosgrond. Het donker gekleurde materiaal uit de rand van de hoop voldeed aan die karakteristiek. De kern van de hoop had echter een heel andere kleur (strobeel) en rook zuur. Dit is te zien op de foto van de geopende hoop. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de oorzaak van deze tweedeling. Tevens wordt bekeken of het materiaal nog gebruikt kan worden op de graslanden en akkerstroken, of dat het ongeschikt is en afgevoerd moet worden.

De kern van de Bokashihoop is anders van kleur dan de buitenkant. Deze foto werd genomen tijdens het uitrijden van het materiaal op 1 november.

4. Voorlichting en communicatie

a) Publieksactiviteiten

Op 26 mei hield de afdeling Nijmegen van de vereniging Groei en Bloei haar jaarlijkse vergadering in hotel Erica. Na afloop konden belangstellenden met Arno mee naar het op loopafstand gelegen terrein van de Waldboeren. Zij werden door hem rondgeleid en geïnformeerd over de natuurinclusieve landbouw.

Op midzomeravond 21 juni kwamen 50 belangstellenden naar de parkeerplaats bij hotel Erica. Nadat bakker Sander krentenbroodjes had verdeeld, gebakken met eigen meel van de Waldboeren, vertrok de excursie naar het terrein van de Waldboeren. De grote groep werd verdeeld in twee deelgroepen met elk twee natuurkenners als begeleiders. Het thema was biodiversiteit. De opzet van de excursie was om de rijkdom aan planten- en diersoorten te laten zien. (zie de foto bij de inhoudsopgave)

Op 30 augustus vond de tweede avondexcursie plaats. Het thema was de natuurinclusieve landbouw. Arno en Bart vertelden over de methoden die toegepast worden en de verschillende manieren om extra aandacht te geven aan de natuurwaarden. Daarbij werden ook de dilemma's genoemd, zoals de schade aan de grasmatten die ontstaat door het wroeten van wilde zwijnen en het verwijderen van jacobskruiskruid om te voorkomen dat dit giftige kruid in het hooi terecht komt. Er waren 25 belangstellenden.

Op 30 oktober organiseerden we de eerste Oogstmarkt "Voedsel van Hier" op het gazon bij Hotel Erica. De opzet was om de Waldboeren en onze producten en de producten van andere lokale natuurvriendelijke telers en verwerkers onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Er was ook speciale aandacht voor de Tamme Kastanje. Zie de flyer in de bijlagen.

Er waren 11 kramen met producten en demonstraties (kruiden, voedselbosproducten, cider, kastanjes, fruit en noten, bakkerij, molenaar, oude granen, schapen). Er waren twee excursies en een klein podiumprogramma met interviews met wethouder Irma van der Scheur (gem. Berg en Dal), Ton Verhoeven (gem. Nijmegen), Fried Frederix (Ploegdriever), Ton Duffhues (Via Natura), Bart Willers (Waldboeren) en Anne Oosterbaan (schrijver kastanjeboek). Het was uitzonderlijk aangenaam en warm herfstweer en er waren honderden belangstellenden.

In het najaar werd ook deelgenomen aan de sponsoractie Rabo Clubsupport van de Rabobank. Bankrekeninghouders bij de Rabobank konden hun stem uitbrengen op initiatieven van lokale verenigingen, zoals de Ploegdriever, die zijn aangesloten bij de bank. Hoe meer stemmen, hoe groter het sponsorbedrag werd die men kreeg toebedeeld. De Ploegdriever deed mee met de wens om een schuiltent aan te schaffen voor de leden van de werkgroep Waldboeren. Het bracht €771,74 op en er werd een degelijke en ruime (6 x 4 m) partytent aangeschaft. Zie de foto op de titelpagina.

b) Communicatie

Berichten over gebeurtenissen bij de Waldboeren en de aankondigingen van publieksactiviteiten werden geplaatst op de Waldboeren-pagina op de site van de Ploegdriever: www.ploegdriever.nl/waldboeren. De publieksactiviteiten werden aangekondigd in het lokale huis-aan-huisblad de Rozet en via posters die werden opgehangen aan de houten hekken bij de Waldboeren. De oogstmarkt werd vermeld in een redactioneel artikel in De Gelderlander over de tamme kastanjes op de Ravenberg in Beek (<https://www.gelderlander.nl/berg-en-dal/waldboer-arno-van-der-kruis-wil-kastanjeteelt-nieuw-leven-inblazen~a56fe847/>).

De geuroverlast door het uitrijden van de Bokashi was de aanleiding van een intensief contact met de buurtbewoners aan het Klappeijenpad. Naast de klachten over de stank waren er ook grote zorgen bij enkele mensen over mogelijke schadelijke effecten op de gezondheid. Karina, coördinator van de Ploegdriever voor het Bokashiproject, nam de klachten zeer serieus en heeft onmiddellijk navraag gedaan bij deskundigen en de omgevingsdienst ODRN. Behalve geuroverlast zijn er bij de deskundigen tot op heden geen gevallen bekend over gezondheidsklachten die aan Bokashi gekoppeld kunnen worden. Op 1 december vond een gesprek plaats met verontruste buurtbewoners. Afsproken werd dat de Waldboeren er alles aan gaan doen om overlast te voorkomen. Bokashi wordt alleen (gecontroleerd) uitgereden als die goed gefermenteerd is. De buurtbewoners worden op de hoogte gehouden van alle

handelingen met de Bokashi. Mogelijk wordt een (groot) deel van de hopen afgevoerd. Er zullen (voorlopig) geen nieuwe hopen worden opgezet.

c) Natuurwaarnemingen

Op verschillende manieren worden de natuurwaarden gemonitord.

- Vlinders werden door Clemens Heijmen geteld in het kader van het meetnet van de Vlinderstichting. De resultaten van 2022 zijn nog niet binnen.
- Hommels werden geteld door Doret van Lith. In 2022 telde zij tijdens 23 bezoeken 676 hommels van 10 soorten (zie bijlage).
- Wilde bijen werden geteld door Jouke van der Zee. Hij telde in 2022 bij één bezoek aan het terrein 11 soorten (zie bijlage).
- We maakten een overzicht van de waarnemingen van planten en dieren die vanaf 1 januari 2020 op waarneming.nl zijn gemeld. De teller staat op 815 soorten (zie bijlage).

5. Vooruitblik

Het komend jaar gaan de Waldboeren door met de zoektocht naar goede en effectieve manieren om in harmonie met de natuur voedsel te produceren.

Gezien de grote bijdrage die de landbouw van de Waldboeren levert aan natuurwaarden op en rond de gronden, lag het voor de hand om per 2023 bij het agrarisch Collectief Rivierenland een subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) aan te vragen. Deze (provinciale) financiële ondersteuning is zeer welkom om (op termijn) niet meer afhankelijk te zijn van subsidies van de beide gemeentes. Per 2023 is er subsidie aangevraagd en toegekend voor de akkerstroken (beheerpakket Kruidenrijke akkers) en een deel van de graslanden (beheerpakket Botanisch waardevol grasland). Een van de doelsoorten die hiermee gediend wordt is de Grote lijster, die van het grasland veelvuldig gebruik maakt als foerageergebied.

Binnen de Ploegdriever zal worden besproken wat de rol van de vereniging is in de discussie over duurzame landbouw en of de vereniging ook ná 2023 bij het experimentele beheerproject van de Waldboeren betrokken wil en kan blijven.

De Japanse Duizendknoop staat ook nog op het programma. Na een intensieve bestrijding van deze exotische plant gedurende in de eerste jaren van het project is het niet gelukt om de centrale haard van planten uit te roeien. We gaan met de gemeente Nijmegen in overleg hoe we het probleem kunnen beheersen.

Bijlagen

Hommeltelling route 3069

2021/2022

Doret van Lith

Route opgedeeld in 20 secties

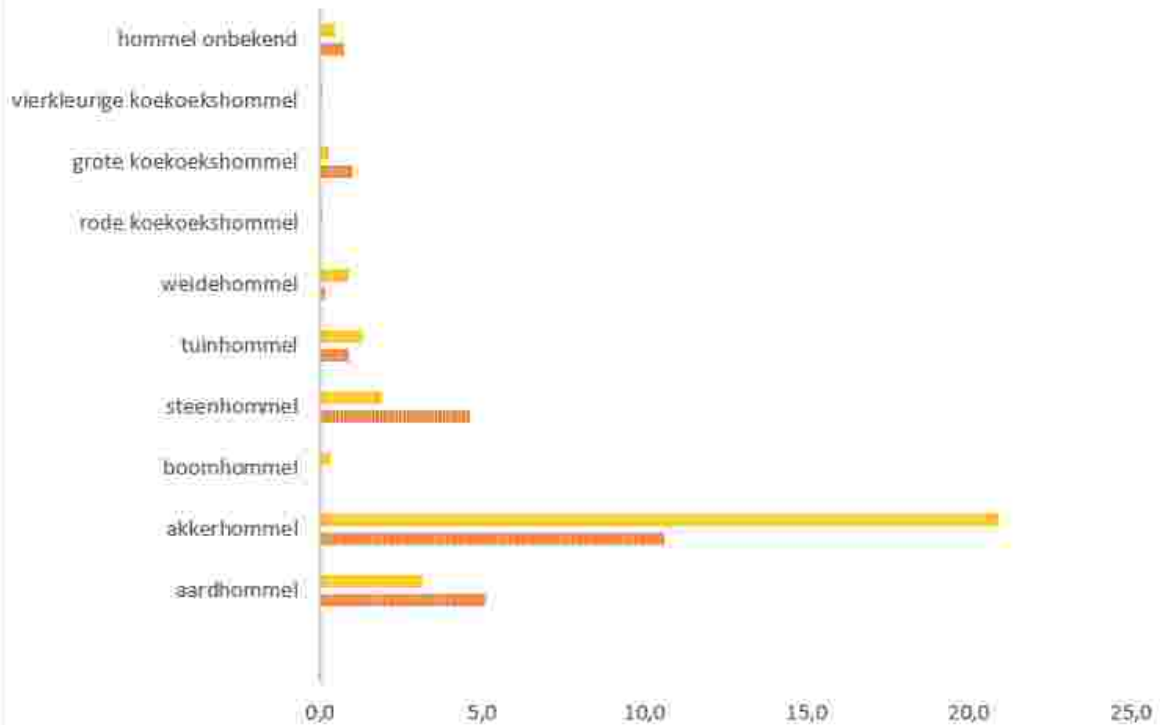

Persoonlijke telgegevens per jaar

Jaar	Aantal soorten	Aantal individuen	Aantal bezoeken	Gemiddeld aantal individuen per bezoek
2021	7	255	11	23,2
2022	10	676	23	29,4
Totaal	10	931	34	27,4

GEMIDDELD AANTAL HOMMELS PER BEZOEK OP SOORT

2022 2021

Inventarisatie Waldboerenakkers Erica

Jouke van der Zee

12 juli 2022 09.30 - 11.15 23°C

11 verschillende soorten bijen

akkerhommel (<i>Bombus pascuorum</i>)	Veel. Tientallen. Heb ze niet allemaal ingevoerd in Waarneming.nl. Vooral langs en in de moestuin en op ongemaaide stukken
stenhommel (<i>Bombus lapidarius</i>)	1 in moestuin en 1 in bovenste dwarsstrook
veenhommel (<i>Bombus jonellus</i>)	1 rechtsboven in de hoek naast graanveld
aardhommelcomplex	Slechts 1. naast moestuin
grote koekoekshommel (<i>Bombus vestalis</i>)	2 in moestuin
koekoekshommel spec	1 rechtsboven in de hoek naast graanveld
wormkruidbijcomplex (<i>Colletus</i>)	1 langs bovenste dwarsstrook
goudpootzandbij (<i>Andrena chrysoceles</i>)	1 rechtsboven in de hoek naast graanveld
matte bandgroefbij (<i>Lasiogl. leucozonium</i>)	Slechts 1. naast moestuin
bandgroefbij onbekend (foto mislukt)	1 rechtsboven in de hoek naast graanveld
pluimvoetbij (<i>Dasypoda hirtipes</i>)	5 naast moestuin en 2 in hoek rechtsboven, allemaal uitsluitend foeragerend op klein streepzaad in bloemrijk grasland

Biodiversiteit van het telgebied “Meerwijk” van waarneming.nl

waarnemingen in het telgebied van 01-01-2020 tot 17-06-2022

SOORTGROEPEN	AANTAL	MEEST GEZIEN	ZELDZAAMHEDEN
Alle groepen	815		
Planten	107	<i>Groot nagelkruid, dalkruid</i>	<i>Zomerfijnstraal, Duits viltkruid, damastbloem, rapunzelklokje, ruig klokje, kruisbladige wolfsmelk, donkere ooievaarsbek, grote veldbies, harige ratelaar, wilde akelei, vreemd speenkruid</i>
Vogels	72	<i>Roodborst, sijs</i>	<i>Draaihals</i>
Zoogdieren	11	<i>Mol, rosse vleermuis</i>	<i>Bosvleermuis, boomarter</i>
Reptielen en amfibieën	4	<i>Alpenwatersalamander,</i>	
Dagvlinders	26	<i>Bruin zandoogje, dagpauwoog</i>	<i>Grote vos</i>
Nachtvlinders en micro's	82	<i>Dwerghuismoeder, smaragdlangsprietmot</i>	<i>Kuifvlinder, herfsthooilangsprietmot</i>
Libellen	26	<i>Gewone oeverlibel, grote keizerlibel</i>	<i>Zwervende pantserjuffer, zuidelijke keizerlibel, plasrombout, bruine korenbout, zuidelijke heidelibel</i>
Sprinkhanen en krekels	11	<i>Grote groene sabelsprinkhaan, bramensprinkhaan</i>	
Bijen, wespen en mieren	99	<i>Akkerhommel, steenhommel</i>	<i>Rode koekoekshommel, roodsprietwespbij, breedbandgroefbij, tamme kastanjejalwesp, bergveldwesp</i>
Vliegen en muggen	132	<i>Doodskopzweefvlieg, grote dansvlieg</i>	<i>Zwartdijroofvlieg, Saksische fopwesp, streepcitroenzweefvlieg, Thereva plebeja</i>
Kevers	102	<i>Gouden tor, geringelde smalboktor</i>	<i>Lederloopkever, mierenboktor, klein vliegend hert, gouden tor, bosmeikever, Bolitophagus reticulatus</i>
Wantsen, cicaden en plantenluizen	46	<i>Bessenschildwants, pyamaschildwants</i>	<i>Knoopkruidschildwants</i>
Insecten overig	8	<i>Duitse schorpioenvlieg, boskakerlak</i>	<i>Sierlijke gaasvlieg</i>
Geleedpotigen overig	28	<i>Wespspin, wolfspin</i>	
Weekdieren	7	<i>Haarslak, rode wegslak</i>	<i>Zwarte aardslak</i>
Mossen en korstmossen	10	<i>Fraai haarmos, gesnaveld klauwtjesmos</i>	
Paddenstoelen	43	<i>Echte tonderzwam, gele aardappelbovist</i>	

Oogstmarkt

Voedsel van hier: fruit–noten–graan

*brood, bier, fruit, fruitsappen, cider, wijn, noten, notenolie,
voedselbos-producten, tamme kastanjes, en meer ...*

zondag 30 oktober 2022

13–17 uur

*Lokale boeren en verwerkers van fruit, noten en graan
laten u kennismaken met hun duurzaam geproduceerde voedsel, dranken en spijzen.
Kom proeven, ruiken en voelen, luister naar hun verhalen en koop de producten.*

Lokaal-duurzaam-gezond

*Speciale aandacht voor de Tamme Kastanje – excursies naar landbouwproject
van de Waldboeren en naar kastanjabos – knuffelen met schapen –
podiumprogramma met interviews en muziek*

**op het gazon van Fletcher hotel-restaurant Erica
Molenbosweg 17, 6571 BA Berg en Dal**

Georganiseerd door de Waldboeren van Vereniging de Ploegdriever

www.ploegdriever.nl/waldboeren

